

Недоспівана пісня Остапа Демчука

Пожовклі сторінки окружної газети „Радянська Волинь”, що виходила в Житомирі з 1919 року (з 1937 р. „Червоне Полісся”, а нині „Житомирщина”), розповідають не тільки про бурхливі трудові будні неспокоїних 20-х – 30-х та післявоєнних років, але й про культурно-мистецьке життя Волині та Полісся, літературний рух, учасниками якого були Іван Кочерга, Микита Годованець, Остап Демчук, Василь Земляк та інші.

Як бачимо, з журналістської праці в Житомирській обласній газеті починалися літературні біографії багатьох нині відомих письменників. Цьому сприяло те, що редакція періодично видавала літературний додаток (журнал невеликого формату), у якому, крім інформації про літературне життя, друкувалися твори письменників-початківців.

Організатором і душею першого літературного гуртка при редакції був її відповідальний секретар відомий український байкар Микита Годованець. Він керував ним протягом 1927-1928 років, а потім його справу продовжували Іван Кочерга та Остап Демчук.

У 20-х – 30-х роках ім'я Остапа Демчука часто з'являлося не тільки на сторінках „Радянської Волині”, але й у газеті „Волинський пролетарий” та інших часописах. Деякі статті, репортажі та нариси він підписував псевдонімом Стась Біднота.

Свій перший літературний твір – вірш „Серп і молот – переможуть голод” – О. Демчук видрукував ще 1922 року в березневому номері газети „Селянська правда”, а перше оповідання під назвою „Вишневі пелюстки” з'явилося в журналі „Червоний шлях” у 1925 році. Принагідно згадати, що в цьому журналі працював тоді Микола Хвильовий – палкий борець проти „масовізму” в художній літературі. Дбаючи про високі художні якості української літератури, він низькопробних творів на сторінках журналу не допускав. Можна припустити, що це оповідання було надіслано О. Демчуком на конкурс кращих прозових творів, оголошений журналом у 1925 році, і пройшло конкурсне випробування. Згаданий конкурс був поштовхом до літературної дискусії 1925-1928 років, що мала трагічні наслідки для української інтелігенції.

У другій половині 20-х років у різних видавництвах виходять збірки оповідань О. Демчука „Комнезамчики” (1925), „Верболози” (1928), „Очі”, „Пригода на маневрах”, „Чудо”, „Ювілей” (1930) та ін.

Твори О. Демчука тематично становлять художній літопис тієї складної епохи. Фактаж молодий автор черпав безпосередньо з народного життя, з виру сільських пристрастей,

викликаних сумнозвісною теорією класового чуття та колективізацією селянських господарств. Писав О. Демчук простою, але барвистою та образною мовою. Тож не випадково його збірки оповідань привернули увагу таких відомих у 20-х – 30-х критиків і літературознавців, як Є. Кирилюк, Л. Підгайний, Я. Савченко та ін. Пізніше до творчої спадщини О. Демчука зверталися Л. Новиченко, М. Дубина та ін.

Духовний наставник О. Демчука І.А. Кочерга якось зазначав, що в оповіданнях молодого автора „пульсує життя, повсякденні людські клопоти, турботи, біди, думи про краще, а нерідко й трагедії...”

Про популярність О. Демчука, його плідну роботу на ниві української літератури 20-х – 30-х років засвідчує і той факт, що низка оповідань письменника вийшла друком у США та Канаді ще до війни.

Багато творчих задумів мав письменник, та не судилося їм здійснитися. Пройшовши важкими фронтовими дорогами аж до Німеччини, Остап Демчук був не раз поранений, контужений і помер від туберкульозу у військовому шпиталі вже після Перемоги – 19 грудня 1945 року.

Які ж джерела так щедро живили непересічний талант Остапа Демчука, життя якого нагло обірвала війна?

Остап Якович Демчук народився 21 березня 1900 року в мальовничому селі Княжин на Волині (тепер Чуднівський район Житомирської області) в бідняцькій сім'ї. Рано пішла з життя мати, Марина Миколаївна, і хлопець із дитинства пізнав гірку долю сироти. Батько вдруге не одружувався. Остап відзначався серед своїх ровесників гострим розумом і неабиякою кмітливістю, був гарним на вроду. Початкову освіту здобував у Турчинівській церковно-приходській, П'ятківській двокласній земській та Чуднівській вищій початковій школах. У Княжині своєї школи не було. Певний час навчався О. Демчук і в Турчинівському сільськогосподарському технікумі, але палке бажання одержати належну освіту привело його до Житомирського ІНО. Юнака прийняли без вступних екзаменів, ураховуючи його добру підготовку й неабиякі здібності.

В інституті Остап зустрів свою долю – студентку Марію Шавлович, яка стала його дружиною, вірним другом і порадицею на все життя. З третього курсу О. Демчук починає співпрацювати в окружній газеті „Радянська Волинь”, а після одержання диплома завідує відділом сільського господарства. Це був досить плідний період у його творчому житті. Переведення на відповідальну посаду в тодішню столицю України Харків не принесло йому задоволення й творчої наснаги. Невдовзі Остап

Демчук повертається до Житомира та знову поринає в неспокійне журналістське життя. З-під його пера з'являються статті та нариси про людей нелегкої колгоспної праці, зокрема про відому ланкову з Радомишльського району Марту Худолій, про трудівників колективних господарств із Черняхівського, Житомирського та інших районів. Цікаві матеріали друкує в газеті Остап Демчук після поїздки до родинної оселі Лесі Українки в селі Колодяжному та відрядження в Томську область до І.В. Мічуріна та ін. Це були щоденні журналістські будні. А вдома О. Демчук працював над творами художніми, звертаючись до тем масштабних, загальнолюдських, глобальних. Про це засвідчує його роман „Чорнозем”, у якому йдеться про складні соціальні конфлікти в українському селі 20-х – 30-х років. Цей роман, як і твори Г. Косинки, А. Головка, П. Панча, Ю. Яновського, Ю. Смолича, є суворим художнім літописом сповнених трагізмом пореволюційних років.

В одній зі статей А. Ковтуненко писав, що „Остап Демчук безсумнівно був талановитою людиною, чесним письменником, який прагнув знайти своє місце в літературі... Він постійно перебував у творчому зростанні... Це засвідчують його кращі твори...” Оцінка цілком справедлива, бо письменник постійно перебував у творчих пошуках, розширював тематичні масштаби, добре розумів негативні тенденції сільської дійсності 20-х – 30-х років, намагався заглянути в душі своїх літературних героїв, змалювати їх як особистість.

На жаль, твори О. Демчука (як і багатьох інших письменників 20-х – 30-х років) довгий час майже не друкувались, а спогади друзів по перу та праці літературознавців, за винятком книги В. Минка „Червоний Парнас”, зрідка з'являлись у різних часописах. А тому для нинішнього читача ім'я Остапа Демчука, як і його творчість, – це нерозкрита книга, непізнана особистість і не поцінована належно праця одного з творців української літератури, людини, щиро закоханої в рідну землю.

Нині, коли зроблено перші спроби об'єктивно проаналізувати літературний процес 20-х – 30-х років загалом, заглибитись у творчі лабораторії письменників, які творили в жорстких рамках єдиного творчого методу зокрема, постать Остапа Демчука не повинна залишитися поза увагою. Думаємо, що й наша розповідь про письменника буде скромним поцінуванням його літературної спадщини.